

Stichting DUPAN
Bronland 12-D
Campus Universiteit Wageningen

Postbus 249
6700 AE Wageningen
info@dupan.nl

Verschijnt 4 x per jaar
Jaargang 9

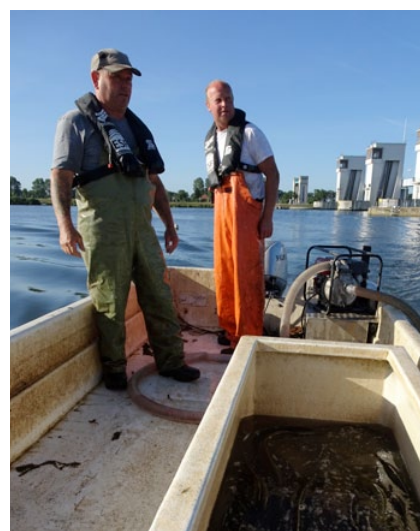


Op 1 juni 2010 sloegen de verenigingen van de palingkwekers, -handelaren en -visseren de handen ineen om de paling in Nederland te helpen. Zij richtten de Stichting DUPAN op. In datzelfde jaar ontstond het Duurzaam Paling Fonds, in 2017 opgevolgd door het Europese Eel Stewardship Fund. DUPAN hanteerde van meet af aan het motto: samenwerken aan een duurzame palingsector. Daarover berichten we graag in het DUPAN-Journaal.

www.dupan.nl



Frans Koomen jr bij de WKC in Maurik.



Thom Wijkersma en Theo van der Sande (l) bij de WKC in Alphen.

Grote aantallen schieralen op de grote rivieren

Het project Paling Over De Dijk (PODD) lijkt dit jaar een groot succes te worden. Halverwege het schieraalseizoen, van 1 september tot 31 november, zijn de aantallen schieralen bij verschillende migratieknelpunten aanmerkelijk hoger dan in voorgaande jaren.

Bij de waterkrachtcentrales (WKC's) van Alphen en Maurik werd voor half oktober het grootste aantal palingen aangetroffen sinds de start van het project in 2013. De aantallen zijn hier zo groot, dat het budget van DUPAN ontoereikend bleek om alle schieralen te kunnen helpen. Gelukkig bleek een niet nader te noemen NGO bereid de benodigde fondsen bij te dragen.

Ook op andere locaties in Noord-Holland (met medefinanciering van het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier), in Utrecht (medefinanciering van Waternet) en in Friesland (medefinanciering door Wetterskip Fryslân) gaan we dit jaar waarschijnlijk meer schieraal over de dijk zetten dan vorig jaar.

Ongekende vangsten bij de waterkrachtcentrales

Sinds 2013 zorgen Vattenfall en DUPAN er samen voor dat er zo veel mogelijk schieralen voorbij de WKC's in Alphen (in de Maas) en Maurik (in de Neder-Rijn) worden geholpen. Daarmee wordt voorkomen dat de alen gedood worden door de turbines van de centrales. Het lukt natuurlijk nooit om alle schieralen die met de stroom mee naar een WKC zwemmen te vangen. Daarom laat energimaatschappij Vattenfall (voorheen NUON en eigenaar van de twee waterkrachtcentrales) onderzoek uitvoeren om de aantallen palingen, die ondanks het PODD-project toch de centrale inzwemmen, te minimaliseren. Voor dat onderzoek hebben de PODD-visseren in juni al voor het eerst hun fuiken voor de centrales gezet, om schieralen te vangen voor onderzoeksbureau VisAdvies. De zomer is echter allesbehalve een goede periode om schieraal te vangen. Dat bleek ook wel bij Maurik; ondanks de inzet van

behoorlijk wat fuiken waren er ruim twee weken voor nodig om een zestigtal schieralen te vangen. Maar in Alphen waren de vangsten in juni zelfs hoger dan vorig jaar in de herfst! De onverwacht hoge vangsten deden de vissers besluiten tot half juli door te gaan. Alle schieralen voor dit onderzoek zijn uiteraard keurig weer over de dijk gezet.

Half augustus startte bij beide WKC's het officiële PODD-project voor seizoen 2019. Ondanks het rustige weer bleek de schieraaltrek op beide locaties al in volle gang te zijn. Vanaf dat moment werden er veel tot zeer veel schieralen over de dijk gezet. Eind september waren de verwachte hoeveelheden voor het hele seizoen al behaald. Nu, half oktober, is het al duidelijk dat 2019 een recordjaar wordt.

De sinds 2013 toenemende hoeveelheid schieraal die bij de WKC's wordt aangetroffen wijst mogelijk op een stijgende palingstand. Met de ruim 7.000 stuks die daar nu al werden overgezet is het in elk geval duidelijk dat het project Paling Over De Dijk een flinke bijdrage levert aan de uittrek van springlevende, geslachtsrijpe palingen via de rivieren richting de Sargassozee, waar ze voor nageslacht gaan zorgen.



Sportvisser Frits van Eldik controleert de binnengebrachte paling.

Noord-Holland en Utrecht op schema

In Noord-Holland vindt het PODD-project plaats in de Wieringermeer bij het gemaal Leemans en rond Zaanstad bij de gemalen Westzaan, Pieter Engel en Wijkmeer. De hoeveelheid trekkende schieraal ligt hier halverwege het seizoen boven het niveau van 2018. Inmiddels is 50 procent van de verwachte hoeveelheid van 950 stuks over de dijk gezet. De schieraaltrek in Utrecht, bij gemaal De Ruiter in de Vinkeveense plassen en het gemaal bij de plas Terra Nova, ligt op schema.

Uitzonderlijk hoge piek in Friesland

In Friesland wordt het PODD-project voor het vijfde jaar uitgevoerd bij de twee gemalen van de Suderpolder. Dit is een kleine polder met een goed palingbestand, net ten zuiden van Franeker. Elk jaar worden hier honderden palingen voorbij de twee gemalen geholpen. Op 30 september konden in één lichting ruim 170 palingen worden overgezet. Minne Boersma, gepensioneerd palingvisser met 50 jaar ervaring, assisteerde die dag zijn zoon Paul: "In vier kleine éénvleugeltjes (kleine fuikjes – red.) in een ondiepe sloot troffen we meer dan 60 schieralen aan: zo gek heb ik het nog nooit meegemaakt".



Vrijlaten van de schieralen in Maurik.

Succes PODD vergroot het draagvlak

Het Paling Over De Dijk-project loopt tot 1 december. Bij het verschijnen van dit JournAal zijn we halverwege. De verwachting is, dat op locaties waar al veel palingen over de dijken werden gezet, de aantallen in de tweede helft beperkter zullen zijn. Op locaties waar de aantallen tot nog toe normaal waren, kunnen we hopelijk nog goede resultaten boeken. Hoe dan ook, 2019 wordt een topjaar voor Paling Over De Dijk. Mooie bijkomstigheid: het project krijgt steeds meer draagvlak buiten de sector. In zijn nieuwjaars-toespraak deed DUPAN-voorzitter Alex Koelwijn een oproep aan waterbeheerders, nutsbedrijven en natuurorganisaties om het PODD-stokje van de sector over te nemen. Goede migratieroutes voor palingen in de natuur zijn immers niet de verantwoordelijkheid van de vissers, de palingkwekers en palinghandelaren. Inmiddels wordt aan die oproep steeds meer gehoor gegeven. De financiële bijdragen aan PODD van waterbeheerders en nutsbedrijven steeg van 33% naar 50%. En de eerste natuurorganisatie, die haar naam nog niet wil vermelden, deed bij de WKC's een mooie duit in het zakje. Eind dit jaar volgt het definitieve verslag van PODD 2019.



Trotse vissers bij gemaal Overtoom Westzaan.

DUPAN-voorzitter Alex Koelewijn ontvangt Koninklijke onderscheiding

Al meer dan 10 jaar zet DUPAN-voorzitter Alex Koelewijn zich in voor de verbetering van de palingstand en de verduurzaming van de palingsector.

Niet alleen in Nederland en in Europa. Al in 2006 begon hij op eigen titel en kosten met de herbevolking met jonge paling in de wateren rondom Amersfoort. In 2009 werd hij gekozen tot voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Palinghandelaren. In juni 2010 werd hij als medeoprichter van Stichting DUPAN aangewezen als voorzitter. Stichting DUPAN vertegenwoordigt ruim 90% van de Nederlandse palingsector die uit aquacultuur bedrijven, palingvisserij en verwerkende bedrijven bestaat. Deze samenwerkende sector wil een forse bijdrage leveren en zelfs meer doen om de paling te beschermen dan voorgeschreven is in het Nederlandse Aalbeheerplan van de overheid. Alex vond – en vindt nog steeds – dat het nog veel beter kan om paling te beschermen, het leefgebied te vergroten en de migratie van paling te verbeteren. Daarbij zoekt hij naar overeenstemming met alle stakeholders over de hoeveelheid paling die in een gebied kan leven en welk deel daarvan door de mens mag worden benut. Hij maakt zich sterk om, in een krachtenveld van natuurorganisaties, waterbeheerders, sportvisserij en de beroepsgroepen, met allen, soms sterk, uiteenlopende belangen, de neuzen in elk geval zo te richten dat er één gezamenlijk belang wordt gediend: een beter natuurlijk leefgebied voor onze paling en beperkte geregleerde benutting door de mens.

Voor deze tomeloze inzet voor de paling, voor de verduurzaming van de sector en tal van andere vrijwilligerszaken, ontving Alex de Koninklijke onderscheiding Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Hij ontving de onderscheiding met bijbehorende versierselen uit handen van de burgemeester Van de Groep van Bunschoten, tijdens de opening van de nieuwbouw van Spakenburg Paling waar Alex DGA van is.

Het was echter niet de enige onderscheiding die Alex die avond ontving. Namens de brancheleden uit de verwerkende sector speldde collega palingroker Dries van den Berg hem de gouden paling op. Van den Berg riep hem uit tot “Redder van de paling”. Het was voor de tweede keer in dertig jaar dat iemand uit de sector deze eervolle gouden paling ontving.

Alex is verguld met alle loftuitingen: “Soms is het lastig om te strijden tegen de alom aanwezige bureaucratie, onwil om samen te werken, verborgen agenda’s en tegenstrijdige belangen. Maar ik blijf mij inzetten, vechten als dat nodig is, voor de verduurzaming van de palingsector en het herstel en duurzaam beheer van de palingstand. Dat alles kan prima samengaan, want de werkelijke betekenis van duur-

zame ontwikkeling blijft: een situatie die aansluit op de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen (VN-commissie Brundtland 1987 – red). Bijna iedereen erkent het toenemen van de palingstand. Het komt nu aan op bepalen hoeveel paling er in een gebied kan leven en het maken van afspraken waarmee de benutting binnen de grenzen van de natuur blijft. De algemene acceptatie van het ESF-label helpt daarbij. Want door het palingfonds is de sector in staat om wezenlijk bij te dragen aan natuurherstelprojecten en gericht wetenschappelijk onderzoek. Resultaat telt: de palingstand en de aankomst van glasaal stijgt sinds 2011.

Kunnen we nu achteroverleunen? Nee, de inzet van allen blijft nodig om alle wateren tot de biologische draagkracht te vullen met paling. Ik ben er trots op dat ik de palingsector op die weg mag aanvoeren.” Om lachend af te sluiten: “En zo mogelijk nog trotser, nu ik dat voortaan als heuse Ridder mag doen”.



Burgemeester Van de Groep, Alex Koelewijn en echtgenote Henny.

DAK-project verloopt voorspoedig

In Friesland is de afgelopen vijf jaar een pilot uitgevoerd met 'decentraal aalbeheer'. Vanwege gebleken succes creëerde het ministerie van LNV de mogelijkheid om deze vorm van beheer ook elders in Nederland toe te passen. Hoe dat er uit zou moeten zien en wat daarvan de consequenties zouden kunnen zijn voor de aalstand en de beroepsvisserij, maakt deel uit van het onderzoekswerk in dit project.

Waterbeheerders, beroepsvissers, sportvissers en wetenschappers onderzoeken de voorwaarden daarvoor in vier representatieve watergebieden waar paling voorkomt. Zij willen vaststellen welke opties er zijn voor duurzaam aalbeheer. Het gaat daarbij om de Vinkeveense plassen, het Markiezaatsmeer, de Noord-Hollandse polder West-zaan en de Suderpolder bij Franeker. Het project loopt tot en met 2021.

In dit artikel volgt een korte update van de lopende activiteiten in het project.

Record gemerkte glasaal in Nederland

Dit voorjaar is 117 kilo gemerkte glasaal uitgezet in de vier de DAK-gebieden. Met ruim 400.000 gemerkte glasaaltjes werd er nog nooit zoveel gemerkte aal in één keer uitgezet in Nederland. De methode voor het merken van glasaal, in een bad van Alizarin, was ook nieuw in Nederland. Een aantal maanden na de uitzet van de gemerkte glasaal in het in het Markiezaatsmeer lukte het een tiental jonge aaltjes terug te vangen. Volgens visser Peter Kooistra zagen ze er uitstekend uit en waren ze flink gegroeid. Bovendien werd er ook nog jonge, ondermaatse aal gevangen, die waarschijnlijk de in afgelopen twee voorgaande jaren waren uitgezet. Op dit moment wordt verder onderzoek gedaan naar de verschillende groottegroepen en jaarklassen.



Gemerkte glasaal klaar voor de uitzet.

Ondermaatse aal vangen is moeilijk!

Het is bekend dat het vangen van jonge ondermaatse aal kunnen bijzonder moeilijk is. In het Markiezaatsmeer kon met elektrovisserij een twintigtal jonge alen worden gevangen, maar in de andere wateren lukte dat niet. Vorig jaar



Joep de Leeuw en Paul Boersma vangen gemerkte aal.

bleek al dat spieringfuiken geen extra vangst opleverden ten opzichte van gangbare fuien. Kistjesvisserij leverde in de Suderpolder in Friesland weliswaar aardige vangsten op, maar elders niet. Omdat we toch graag wat meer jonge en gemerkte aal willen vangen, willen we volgend seizoen wat extra inzet plegen met elektrovisserij en kistjesvisserij.



Joep de Leeuw van WMR geeft instructies aan Paul Boersma voor het aanbrengen van pittags.

Pittags voor de rode aal

In de zomer is door de onderzoekers van Wageningen Marine Research (WMR) veel energie gestoken in het merken van rode aal met pittags. In de drie grotere wateren vingen beroepsvissers 400 tot 500 die gemerkt werden en meteen weer vrijgelaten.

In de Suderpolder in Friesland vist beroepsvisser Paul Boersma speciaal voor het DAK-project. Na een instructie van Joep de Leeuw van WMR, heeft Paul de rode aaltjes gemerkt. In alle wateren waar aaltjes met pittags werden uitgezet, zijn tientallen gemerkte aal teruggevangen. De gegevens die dat oplevert worden echter pas volgend jaar interessant, omdat er dan iets over de grip van de aaltjes is te zeggen.

Schieraal en Paling Over De Dijk

Een van de doelen van het DAK-project was ook een jaarlijkse bijdrage met 1.000 kilo schieraal aan Paling Over De Dijk, en daarmee aan de uittrek van geslachtsrijpe palingen richting de paaigronden in de Sargassozee. Zie daarvoor het PODD-verslag elders in deze nieuwsbrief.

Cruciaal jaar 2020

Volgend jaar wordt een cruciaal jaar voor het DAK-project. In januari is het de bedoeling dat vissers en onderzoekers weer bij elkaar aan tafel gaan zitten om het uit te voeren onderzoek in dat laatste onderzoeksjaar door te spreken. Alle onderzoeksgegevens zijn in dat jaar bekend. Daarna kan de analyse beginnen. Begin 2021 worden ecologische en economische effecten van verschillende vormen van aalbeheer bekendgemaakt tijdens een symposium.



Controle van de gemerkte glasaal.

Onderzoek reproductie van glasaal

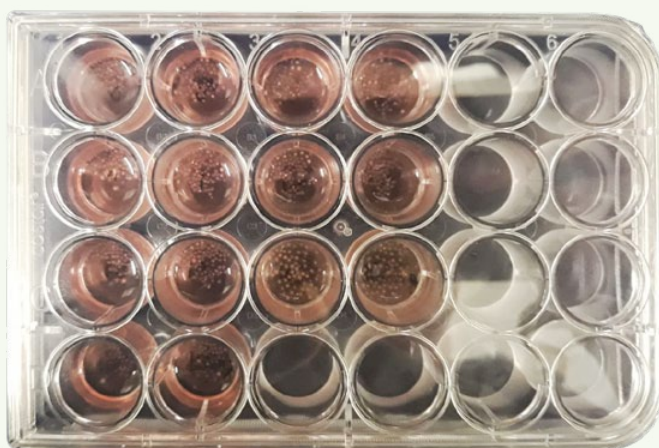


Vooruitkijken, maar ook achterom

Het Eel Reproduction Innovation Centre EELRIC kan nu op nagenoeg wekelijks basis rijpe palingvrouwtjes produceren waarvan de eieren worden bevrucht en die larven voortbrengen. Dat we dat nu steeds beter kunnen controleren is het resultaat van onderzoek naar verbeteringen in het protocol. Zo hebben we implantaten getest die langzaam hormonen lekken. Die hebben een langdurige werking en geven minder stress aan ouderdieren dan herhaaldelijke injecties. Ook hebben we paling-specifieke hormonen getest die tot betere eikwaliteit kunnen leiden dan de karpershormonen die in het gangbare protocol worden gebruikt. Tenslotte worden de palingeitjes ook buiten het lichaam van het vrouwtje gereijt om zo de juiste hormoon doses en effecten te kunnen bepalen. We

hebben zelfs al eitjes individueel laten uitkomen op een plastic plaat in het lab om zo precies te kunnen bepalen welke eitjes goed zijn en welke niet. Met elke verbetering in

het protocol kunnen we zo betere eitjes krijgen die robuuste larven geven die goed in leven blijven, goed groeien en hopelijk binnenkort op voer te krijgen zijn.



Het in vitro bepalen van de werking van hormonen op rijpende palingeitjes (foto: Pauline Jehannet).